

**Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Білоцерківський національний аграрний університет
Дебреценський університет (Угорщина)
Університет Афійон Косатепе (Туреччина)
Університет економіки в Бидгощі (Польща)
Інститут Конфуція Київського національного лінгвістичного університету
Університет Савуа-Мон Блан (Франція)
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Рівненський державний гуманітарний університет
Маріупольський державний університет
Криворізький державний педагогічний університет
Міжнародна перекладацька компанія Translatel
Федерація обмінів «Франція-Україна»
Бюро перекладів «АДМІРАЛ»**

МАТЕРІАЛИ

V Міжнародної науково-практичної конференції

**«Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні
в умовах сучасних освітніх реалій»**

21-22 березня 2024 року

Біла Церква – 2024

Карпенко С.Д., канд. філол. наук, доцент кафедри славістичної філології, педагогіки та методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет, Біла Церква, Україна

УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА КАЗКА В ІНТЕРНЕТ МЕРЕЖІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація: Звернуто увагу на сучасні вектори розвитку казкознавства в умовах інтернаціоналізації та диджиталізації. Акцентовано на формуванні нового перспективного напрямку вивчення народної казки через електронні ресурси (електронні програми, каталоги, дистанційні освітні платформи, сайти).

Ключові слова: українське казкознавство, електронні покажчики сюжетів казок, сайти казок, самоосвіта, дозволя.

Спостерігаючи процеси оцифрування пам'яток культурної спадщини в Україні та світі з метою глобального міжнародного використання науковцями та освітянами, здійснимо огляд Інтернет ресурсів стосовно української народної казки. Апробування різних підходів каталогізації текстів казок має різну мету, переважно дидактичну та комерційну, проте є досить добрим підґрунтям для можливості створення вітчизняних покажчиків. Електронний обіг текстів пришвидшив процеси пошуку та використання різних матеріалів у дидактиці та вихованні підростаючого покоління. Пошукова система на запит нашої теми видала понад 2 мільйони веб-сторінок. Проте не всі вони видалися корисними, а часто це були повтори вже згаданих вище у списку джерел. Сайти про народну казку умовно можна поділити на бібліотеки та освітні сторінки для батьків. Нажаль, наукових сайтів про українську народну казку ще не створено. Проте існують ресурси, де використано частково професійні знання з цієї теми. До таких віднесемо сайт-часопис «Українська правда. Життя», на віртуальних сторінках якого подано статті-інтерв'ю з провідними вітчизняними казкознавцями, зокрема з професором О. Наумовською [11]. Науково-популярний виклад статей має освітнє значення та формує правильну думку стосовно пояснення багатьох спірних тем української культури та фольклору в цілому. Серед них «10 фактів, які ви не знали про українські казки» (автор Валентина Ізмайлова). На сайті є наочні матеріали до тем, що виконують інформативну функцію, дають відповіді на поширені запитання про народну казку та її персонажів. Наприклад, як народжувалися та змінювалися казки, скільки років найдавнішому казковому сюжету, статистика стосовно фіналів УНК, карти поширення різних сюжетів та мотивів, місця народження казкових героїв.

Корисним для казкознавців може стати сайт сюжетно-мотивних покажчиків та бази даних С. Томпсона [2]. На ньому розміщено електронні програми словників, покажчиків сюжетів та мотивів казок, міфів, легенд, замовлянь різних народів. Зручно, що разом зібрано багато різних покажчиків і можна швидко знайти інформацію. Це хороша перспектива для українського казкознавства. Але

спочатку потрібно зробити покажчик українських казок, врахувавши напрацювання науковців ХХ та ХХІ ст.

Приклади спроби програмування маркерів у текстах казок з метою автоматизованого розпізнавання типу сюжету, мотиву, персонажів, видової чи жанрової приналежності знаходимо в німецьких вчених. Так, Тьєррі Деклерк з 2010 року має ряд статей у співавторстві стосовно застосування комп'ютерних мов кодування інформації: «Перегляд Проппа: інтеграція лінгвістичної розмітки в дескриптори структурованого вмісту казок» («Propp Revisited: Integration of Linguistic Markup into Structured Content Descriptors of Tales», 2010»), «Багатомовне та семантичне розширення каталогів народних казок» («Multilingual and Semantic Extension of Folk Tale Catalogues», 2012), «Стратегія ітеративної обробки тексту на основі онтології для виявлення та розпізнавання персонажів у народних казках» («An Ontology-Based Iterative Text Processing Strategy for Detecting and Recognizing Characters in Folktales», 2012), «На шляху до пов'язаного доступу до даних до народних казок, класифікованих за мотивами Томпсона та типами Арне-Томпсона-Утера» («Towards a Linked Data Access to Folktales Classified by Thompson's Motifs and Aarne-Thompson-Uther's Types», 2017), «На шляху до інтегрованого набору анотацій до народних казок» («Towards an integrated Set of Annotations for Folktales», 2017). Зокрема, зупинимося на проєкті вченого «Формалізування казок» («Formalisierung von Märchen», 2018) [1]. У межах програмного проєкту, який займається автоматизованим аналізом казок німецькою мовою, виникла потреба визначити формальні їх складові з метою інтегрування окремих компонентів казки один з одним. Використавши комп'ютерні програми кодування інформації XML або Python, Т. Деклерку та його колегам (А. Аман, С. Грюневальда, М. Ліндеманна, Л. Шефер, Н. Скачкової) вдалося формалізувати (закодувати) казку.

Народна казка на українських сайтах досить популярна. Коротко зупинимося на характеристиці окремих сайтів, щоб показати їхню специфіку та особливості використання.

Сайти «KazkaUA.org» [6] та «Тou» [3] вміщують не лише українські, а й найвідоміші сюжети різних народів та континентів. Особливістю сайтів є подання казок саме українською мовою. Розділ казок поділено на умовні підгрупи, що враховують віковий, тематичний та авторський контент. Біля кожної казки вказано приблизний час на її прочитання, кількість переглядів, коментарі, її категорію (належність до культурного спадку певного народу: філіпінські, єврейські, американські). Використання матеріалів цього сайту доречно під час вивчення казкових мотивів, для вивчення міжкультурних трансформацій казкових сюжетів, питань запозичень літературними казками народних та окремому дослідженню казок певних письменників.

Найпопулярніший за рейтингом відвідувачів сайт українських казок упорядкований Тарасом Капущаком (наповнювався упродовж 2006-2023 років) [8]. Бібліотека сайту налічує 6 книг народних казок, що скомпоновані упорядником з різних фольклорних видань. Серед них академічні наукові збірники В. Гнатюка та І. Березовського, авторська казка представлена збірниками І. Франка. Подібними до попереднього є сайти «Дерево казок» [4], що має десь близько 400 №№ та

«Казкар» [7]. Освітній сайт «Уміти» [10] має розділ казка, де вміщено аудіо та відео казки, завдання до них, розробки уроків, матеріали для візуалізації. Сайт «Розвивайко» [9] містить сторінку казок, де тексти розміщено за алфавітним покажчиком назв. Тут понад 500 №№ із різних збірників І. Березовського, І. Хланти, М. Возняка, В. Бойка, В. Бессараби та інших відомих упорядників. Така тека може бути використана для наукового опрацювання, проте не вистачає елементарної паспортизації сюжетів (вказівки на збірники). Лише з досвіду роботи з науковими збірниками казок, можемо стверджувати, що тексти на сайті є фольклорні записи.

На сайті «Проза» [12] зроблена окрема сторінка для українських народних казок. До текстів застосовано традиційну класифікацію, що є елементарним науковим підходом, з метою упорядкування матеріалів у рубриках. Там вміщено казки про тварин (понад 200 №№), чарівні (понад 160 №№, серед них європейські сюжети), героїко-фантастичні (48 №№ суто українські), соціально-побутові (72 №№). Мета упорядників сайтів казок часто полягає у способі організації побутового дозвілля дітей. Так, сторінка в Ютуб каналі «Baby Video» [13] вміщує відео 99 казки, що зроблені у анімованому (театралізованому) вигляді, де оповідачами сюжетів різної тематики є «чарівні» персонажі. Рубрикація відео має назви «Казки від звірів», «Казки від Яблучка» тощо. Казки мають розлогі описи, сучасне логічне (до побуту та дійсності) продовження сюжетних ліній. Сайт «Дивіться казки українською» [5] – це підбірки мультфільмів (35 №№) за мотивами народних казок (багато нових екранізацій). Мета його – правильно організувати дозвілля дитини, обмеживши її можливості блукати Інтернет мережею. Сайт «Українські народні казки» [14] це – аудіокнига українських народних казок з одного збірника. Запис триває 10 годин і транслює 41 казку. Може бути використаний як супровід до тривалих подорожей, коли є можливість просто сидіти, дивитися у вікно і слухати цікаві народні казки різної тематики.

Отже, інтернет-ресурси дидактичного та освітнього змісту про українську народну казку є універсальними матеріалами, що згодом увійдуть до наукових електронних покажчиків та прискорять процес ідентифікації вітчизняної казкової традиції на міжнародному рівні. Перспектива автоматизованих пошукових систем у казкознавстві є одним з векторів розвитку науки, а фахівці мають оволодіти програмуванням, або пропонувати міждисциплінарні проекти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Declerck T. Formalisierung von Märchen // Kritik der digitalen Vernunft. Konferenzabstracts. Universität zu Köln (26. Februar bis 2. März 2018) p. 409-412. URL: <https://dhd2018.uni-koeln.de/wp-content/uploads/boa-DHd2018-web-ISBN.pdf>
2. Thompson, S. Motif-index of folk-literature : a classification of narrative elements in folktales, ballads, myths, fables, medieval romances, exempla, fabliaux, jest-books, and local legends. / Revised and enlarged. edition. Bloomington : Indiana University Press, 1955 - 1958. URL: <https://www.ruthenia.ru/folklore/thompson/index.htm>
3. Сайт «Топ». URL: <https://tales.org.ua/kazky/ukrainski-narodni-kazky/>
4. Сайт «Дерево казок». URL: <https://derevo-kazok.org/ukrayinski-narodni-kazki/>
5. Сайт «Дивіться казки українською». URL: https://www.youtube.com/@Ukrainian_fairy_tales

6. Сайт «KazkaUA.org». URL: <https://kazkaua.org/>
7. Сайт «Казкар». URL: http://kazkar.info/ua/ukrainsk_kazki/
8. Сайт «Казки». URL: <https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinsjki-narodni-kazky>
9. Сайт «Розвивайко». URL: <https://rozvyvajko.com.ua/kazky/ukrajinski-narodni-kazky/>
10. Сайт «Уміти». URL: <https://umity.in.ua/concept/?id=720>
11. Сайт «Українська правда. Життя» URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2016/05/19/212506/>
12. Сайт «Проза». URL: <https://proza.org.ua/kazky/ukrayinski-narodni-kazky/>
13. Сторінка на Ютюб каналі «Baby Video». URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PL5Z_tEnDw0P472gfJESV-Aq2dHJjFMEZg
14. Сайт «Українські народні казки» URL: <https://4read.org/692-ukrayinsk-narodn-kazki.html>

УДК 821. 161. 2. 09 – 6

РИМАР Н. Ю., канд. філол. наук, доцент кафедри славістичної філології, педагогіки та методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

СТРУКТУРА МАКРОПОЛЯ «ЛІТЕРАТУРА» В ЕПІСТОЛЯРНИХ ТЕКСТАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Анотація. У розвідці досліджено особливості структури макрополя «література» в епістолярії Лесі Українки. Зауважено, що до складу аналізованого макрополя входять компоненти кількох рівнів: одиниці ядра та ядерної зони, лексико-семантичні групи периферійної зони, межава лексика. Периферійну зону диференційовано на такі лексико-семантичні групи: «літературні персоналії», «номінації видань і творів», «літературні напрями і стилі», «роди, види і жанри літератури», «елементи форми та змісту літературних творів», «персонажі», «лексика, що супроводжує процес підготовки художніх текстів до видання»

Ключові слова: макрополе, лексико-семантична група, епістолярій, Леся Українка.

Сучасна наукова парадигма української лінгвістики демонструє активізацію численних розвідок, присвячених аналізу функціональних можливостей різномовних мовних одиниць як репрезентантів індивідуального стилю провідних митців художнього слова.

Глибинний зміст та різноманітність стильових реєстрів, відтінків українського слова демонструє епістолярій Лесі Українки. Письменниця дивує сучасних українців інтелектуальними й культурними обширами, знанням європейських мов, культур, глибоким зацікавленням тонкощами літературного процесу, відзеркаленими в кожному рядку її листовної комунікації.

Про домінуючу позицію та широке коло смислових реалізацій макрополя «література» в епістолярній спадщині Лесі Українки свідчить частотність використання та стилістичне маркування самої гіперсеми *література*. У різних граматичних формах та словотвірних варіантах вона вживана понад 400 разів.